

1. Díl

ČESKÝ JAZYK

o stupeň výš

UČEBNICE PRO 7. ROČNÍK
základních škol a víceletá gymnázia

FRAUS Klett

ORIENTAČNÍ PRVKY

OBTÍŽNOST ÚKOLŮ

- 1** základní úroveň
- **1** lehce pokročilý
- **1** pokročilý

QR KÓDY

rychlý odkaz např. na *Internetovou jazykovou příručku*

ZPŘESNĚNÍ, O JAKÝ TYP CVIČENÍ JDE

PRÁCE S TEXTEM

DISKUTUJTE

HRA

BARVY POUŽÍVANÉ V UČEBNICI

- komunikační výchova
- slohová výchova
- jazyková výchova

takto jsou značeny **pojmy**
a **důležitá slova**

takto vypadají **příklady**

62 číslo stránky

5 číslo kapitoly v dané barvě

BOXY A RÁMEČKY

shrnuje
probírané učivo

víš, že...

přináší další
zajímavosti
a úkoly

SOUVISLOSTI...

propojuje češtinu
s dalšími předměty

1. DÍL

Jana Šindlerová, Pavlína Synková,
Martin Beneš, Hana Dufková,
Kamila Homolková, Pavlína Rejzková

ČESKÝ JAZYK

UČEBNICE PRO 7. ROČNÍK
základních škol a víceletá gymnázia

Obsah

1 Vstupujeme do světa informací

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

8 Co je to informace?

SLOHOVÁ VÝCHOVA

10 Čím se vyznačuje odborný text

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

12 Formální a neformální slovní zásoba (odborné termíny, slang, expresivní slova, knižní slova)

16 Moje pokroky

2 Informace jako dílky puzzle

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

18 Co jsou zdroje? (informace, zdroje, média)

SLOHOVÁ VÝCHOVA

20 Práce s informacemi (práce s informacemi a odborný text)

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

22 Významové vztahy mezi slovy (synonyma; slova víceslovná (slova polysémní a homonyma)

24 Kdy a proč se mluví spisovně? (spisovnost, nespisovnost)

26 Moje pokroky

3 Pátrání po kvalitních zdrojích

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

28 Jak hledat a ovládat zdroje (chatbot; hoax; informace tištěné a na internetu)

SLOHOVÁ VÝCHOVA

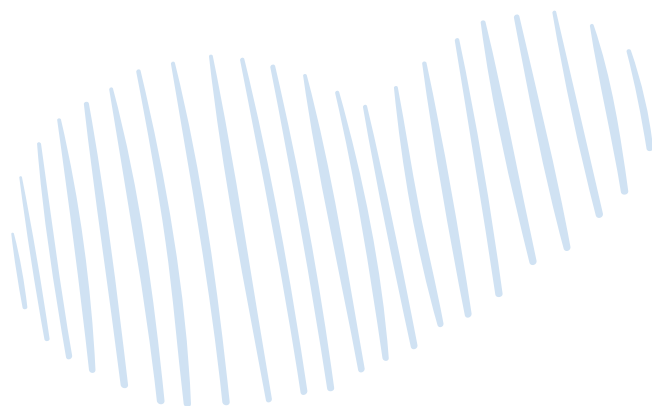
30 Učíme se z textu: výpisky

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

32 Stupňování přídavných jmen a příslovčí

34 Psaní velkých písmen: zeměpisná jména (jednoslovné i víceslovné zeměpisné názvy, jména měst, přídavná jména odvozená od zeměpisných jmen)

36 Moje pokroky

1

Vstupujeme do světa informací

- Každý den vnímáme obrovskou spoustu věcí – světlo, zvuky, barvy, vůně, jestli máme hlad, jestli nás něco svědí nebo bolí, co nám někdo říká, co je někde napsané...
- Všechny tyto věci se dají označit jako **informace**. O tom, **co jsou to informace**, bude i tato kapitola.
- Ve slohové výchově uděláme první krok k práci s **odborným textem**: podíváme se na to, co odborné texty odlišuje od textů z jiných komunikačních sfér. Jedním ze znaků odborného textu jsou i **speciální slova** s jednoznačným významem – **termíny**.
- V jazykové výchově se tedy budeme věnovat nejen jim, ale také **ostatním skupinám slov**, které jsou nějak charakteristické pro další komunikační sféry.

VSTUPUJEME DO SVĚTA INFORMACÍ

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

Co je to informace?

- 1 a) Podívej se na následující tři obrázky.

1.

2.

3.

- b) Vymysli ke každému obrázku místo, kde se s ním můžeš ve veřejném prostoru setkat (např. ulice, škola, stadion...).
- c) Vytvořte ve dvojici ke každému obrázku odpovídající nadpis o dvou až třech slovech.

- d) Napište ve dvojici ke každému obrázku všechno, co jste se z něj dozvěděli. Ze kterého jste se toho dozvěděli nejvíc a proč? Odpovědi pak ve třídě porovnejte.
- e) **DISKUTUJTE** Zjistěte, komu ve třídě vadí velký hluk. Jak se proti přílišnému hluku můžeme chránit? Jak se jde třeba chránit před hlasitým chrápáním někoho z rodiny?
- f) Kolik decibelů už lidskému sluchu škodí?

2

- a) Představ si, že k narozeninám si od rodičů přeješ sluchátka. Tady je popis konkrétního typu, který chceš.
- b) Rodiče zajímají následující informace. Najdi informace v popisu sluchátek a napiš je rodičům. Je v popisu všechno, co je zajímavé?
1. Kolik ta sluchátka stojí s věrnostní kartičkou? Snad ji někde mám založenou.
 2. Vydrží tomu chvíli baterka? Abys to pořád nenabíjel/a!
 3. Kde to můžeme co nejrychleji koupit?
 4. Jsou kvalitní? Nepíšou k tomu něco lidí, co si je už koupili?

Všechno, co se o světě dozvídáme, jsou **informace**. Díky informacím jsme líp připraveni a míň nás toho v životě zaskočí.

SLUCHÁTKA **BALANCE**

TVŮJ ZVUK. TVŮJ STYL.
TVŮJ **BALANCE**.

★★★★★ **4,8** z 5 hvězdiček
(727 hodnocení)

BLUETOOTH 5.0 VÝDRŽ AŽ 60 HODIN MIKROFON PRO HOVORY SKVĚLÝ ZVUK 40 MM MĚNIČE

POPIS PRODUKTU:

Bezdrátová sluchátka – s mikrofonom, přes hlavu, na uši, 3,5 mm Jack, Bluetooth 5.0, přepínání skladeb, přijímání hovorů, s ovládáním hlasitosti, frekvenční rozsah 20–20000 Hz, citlivost 99 dB/mW, impedance 32 Ohm, měnič 40 mm, odnímatelný kabel 1,5 m, výdrž baterie až 60 h.

CENA: 1290 Kč
S VĚRNOSTNÍ KARTIČKOU **SLEVA 10 %**

NA PRODEJNĚ: VYPRODÁNO

NA SKLADĚ:

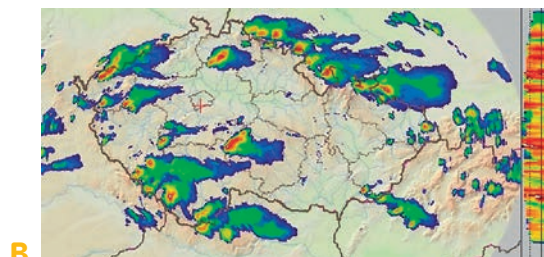
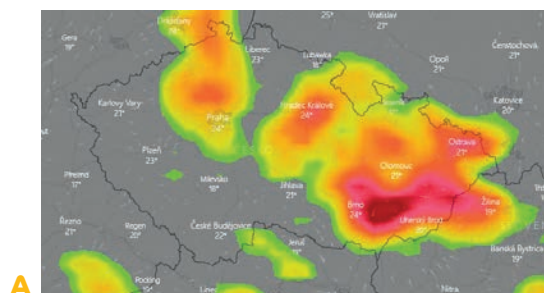
- 2 KUSY v černém provedení
- 1 KUS ve stříbrném provedení

S DODÁNÍM POŠTOU **DO 3 PRACOVNÍCH DNÍ**

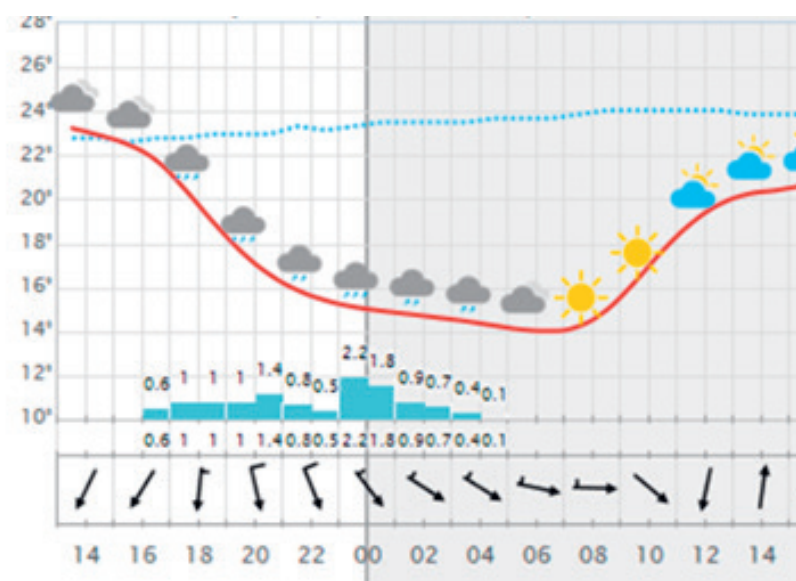
ČERNÁ STŘÍBRNÁ

GAME ON FEEL THE BEAT FOCUS MODE TVOJE HUDBA, TVŮJ SVĚT

- 3** a) Prohlédni si mapy **A**, **B**. Každá vypadá jinak, ale obě předpovídají silné bouřky.
- b) Jaké jsou rozdíly v informacích na mapách? Podle čeho v každé mapě poznáš, kde bude bouřka a jak silná asi má být? Ve kterém městě podle ani jednoho z obrázků bouřka nebude?
- c) Jak se jmenují lidé, kteří se profesně zabývají předpovědí počasí?
- d) Které informace o bouřkách (např. trvání bouřky, způsob vzniku bouřky, počet milimetrů srážek, velikost kapek) zajímají:
1. lidi, kteří se bouřkami zabývají profesně,
 2. pořadatele venkovního divadelního festivalu,
 3. mravence v mraveništi,
 4. tebe?

Podle novinky.cz, pocasi.blesk.cz

- 4** a) Představ si, že toto je předpověď počasí na dalších 24 hodin. Prohlédni si ji a řekni:
1. Kdy bude zítra nejlepší počasí na vycházku?
 2. Je dobrý nápad jít dnes v noci přespat pod širák?
- b) Podle svojí předchozí odpovědi napiš kamarádovi buď pozvání na dnešní noc pod širákem, nebo naopak varování před spaním pod širákem.

- 5** a) Podívejte se ve dvojicích na předpověď počasí na nejbližší víkend.
- b) Jeden z dvojice popíše počasí vlastními slovy, jako kdyby to říkal kamarádům, jeden ho zkusí popsat jako v předpovědi počasí v televizi nebo rádiu.
- c) Ve kterých informacích jste se lišili?
- d) Mluvil někdo i o svých pocitech nebo názoru na počasí?

- 6** Společně ve třídě napište nebo nakreslete na papíry 4 nebo 6 různých druhů počasí. Popište dané počasí jen pomocí slov jednoho vybraného slovního druhu. Každý napište svoje jméno k počasí, které máte nejradši.

Informace mohou mít podobu slov a vět, zvuku, ale třeba i vůně. Velkou část informací získáváme z toho, co vidíme, z obrazů, fotek i videa.

VSTUPUJEME DO SVĚTA INFORMACÍ

SLOHOVÁ VÝCHOVA

Čím se vyznačuje odborný text

Pes domácí

Pes domácí (lat. *Canis familiaris*) je největší domestikovaná šelma a jedno z nejstarších domestikovaných zvířat vůbec. Provází člověka minimálně 14 tisíc let (Brookes, 2010)¹. Obecně se předpokládá, že se jedná o zdomácnělého a umělým výběrem změněného vlka obecného (Socha, 2023).

Celosvětová populace psů je odhadována na 500 milionů, přičemž toulavých a opuštěných psů je minimálně 370 milionů (WSPA, cit. 2012). V České republice jsou chovány přibližně 1 až 2 miliony psů (Hamplová, 2012), což je na obyvatele nejvíce v Evropě.

Během dlouhého soužití psa a člověka byl pro různé účely vyšlechtěn nespočet plemen velmi rozdílné velikosti, proporcí, délky, tvaru hlavy a uší, struktury a barvy srsti i povahy. Vlk obecný se ukázal být v tomto ohledu mimořádně variabilním a některá plemena už původního vlka téměř v ničem nepřipomínají. V současnosti Mezinárodní kynologická federace uznává 343 plemen (Mezinárodní kynologická federace, 2012).

Podle [wikipedia.cz](https://www.wikipedia.cz), upraveno

VYSVĚTLIVKY

¹ (Brookes, 2010) – závorka se jménem a rokem uvádí autora a rok vydání zdroje, ze kterého informace pochází, seznam zdrojů informací bývá uveden za textem

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Jaký je hlavní účel tohoto textu?

1. pobavit čtenáře
2. přesvědčit čtenáře
3. podat odborné informace

b) Najdi v textu nejméně pět odborných slov (termínů) vztahujících se ke psům. Pokud některým slovům nerozumíš, najdi si jejich význam ve slovníku.

c) Odpověz na výroky ANO, nebo NE a svou odpověď dolož v textu.

1. Text neobsahuje vlastní názor autora.
2. Text obsahuje fakta, přesná data, množství odborných termínů
3. Text je psán básnickým jazykem a obsahuje velké množství přirovnání.
4. Text uvádí původní zdroje. Informace jsou vědecky podložené.
5. Důvěryhodnost textu podporuje uvedení konkrétních autorů, organizací i číselných údajů.

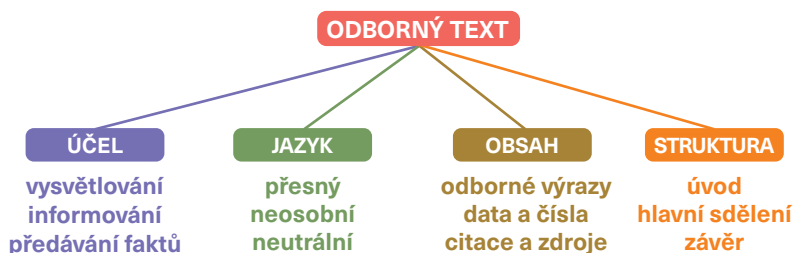
d) Vyber si jednu závorku s odkazem na zdroj a podívej se na wikipedii, o jaký text se jedná.

Odborný text vysvětluje a předává informace o určitém tématu. Používá se hlavně ve vědeckých oborech nebo při výuce, kde je důležité mluvit přesně a srozumitelně.

Autor v takovém textu **vychází ze známých faktů**, které už někdo jiný objevil, a k nim přidává **své vlastní poznatky**. Důležité je, že vše, co autor tvrdí, by mělo být **ověřené a podložené** – například pomocí údajů, výzkumů nebo citací.

Odborný text by měl být:

- **přesný** (neříká nic nejasného),
- **jednoznačný** (čtenář si výklad nemá vyložit různými způsoby),
- **srozumitelný a přehledný** (dobře se v něm orientuješ).

VÍŠ, ŽE...

Dříve se pod pojem **odborný text** zařazovaly hlavně vědecké články a výzkumy, ale dnes sem řadíme i mluvené formy komunikace, jako semináře a konference.

- 2 Porovnej výklad o odborném textu v rámečku a výklad pomocí myšlenkové mapy. Obsahují stejné informace? Ze kterého z nich jsi schopna/schopen si lépe něco zapamatovat?

3 HRA

Během jedné minuty napiš co nejvíce psích plemen.

Pes

Slyšel jsem, že pes je nejstarší domácí zvíře, za jeho předka je považován vlk. Člověk si ho ochočil zřejmě už v době kamenné před více než 12 tisíci lety. Není to pěkné? Já osobně je mám moc rád. Lidé vyšlechtili víc než 400 různých plemen od velkých, jako je bernardýn, doga a novofundlandský pes, až po nejmenší, mezi něž patří pekinéz a čivava.

Fena (to je samice psa) může mít dvakrát ročně 3–9, výjimečně až 15 štěňat. Psi nám pomáhali odedávna jako hlídači, pomocníci při lovu a chovu dobytka, v severských zemích také jako tahouni saní. Někteří nám slouží i dnes: vodí nevidomé, pomáhají policistům, hledají drogy nebo oběti katastrof. Ale stejně většinu psů chováme jako společníka a přítele. Kdo by nechtěl mít věrného čtyřnohého kamaráda, s kterým se dá zažít leccjaké dobrodružství????

Podle ireferaty.cz, upraveno

4 PRÁCE S TEXTEM

a) Najdi v textu místa, kde se projevuje osobnost autora (např. jeho zájmy, pocity).

b) Osobnost autora se v odborném textu projevovat nemá. Vymysli proč.

c) Odpověz na otázky a svou odpověď vysvětli:

1. Která informace nejvíce vybočuje z rysů odborného textu?

- A. Spojení **slyšel jsem, že**
- B. Zmínka o počtu štěňat
- C. Slovo **fena**

2. Která věta se do odborného textu hodí nejméně?

- A. Psi jsou dobří a vytrvalí běžci.
- B. Fena může mít až 15 štěňat.
- C. Kdo by nechtěl mít věrného čtyřnohého kamaráda?

d) Vypiš z textu tři slova nebo formulace, které by se v odborném textu neměly objevit, a vhodně je nahraď.

e) Přepiš druhý odstavec tak, aby naplňoval rysy odborného textu (zejména přesnost, objektivitu, jazyk bez citově zabarvených výrazů).

- 5 a) Rozděl témata podle toho, zda se vyskytují v obou textech na této dvojstraně, nebo jen v jednom.

vyšlechtní z vlka — psí plemena — rozmnožování psů — počet psů — využití psů

b) U témat, která se vyskytují v obou textech, porovnej informace. Jsou stejné? V čem se liší?

c) Věříš víc informacím z textu **Pes domácí**, nebo **Pes**? Proč?

- 6 a) Najdi si fotografii psa svého oblíbeného plemene.

b) Popiš psa nejprve ve třech až pěti větách tak, jako bys ho popsal/a kamarádovi/kamarádce.

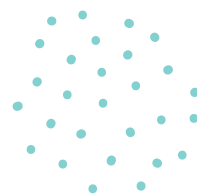
c) Potom psa popiš tak, abys splnil/a nároky odborného textu.

d) V čem se texty liší?

VSTUPUJEME DO SVĚTA INFORMACÍ

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Formální a neformální slovní zásoba

Morče domácí

Morče je běžně řazeno do řádu hlodavců, **nicméně** podle současných pozorování **se** toto zařazení **jeví** značně nepřesným. Nově by se morče mělo přesunout mezi kyseliny. Skupina morčat o síle 10 jednotek je schopna vyrabovat průměrně velký sklad okurek během pár minut, to vše rychlostí 1 ks/sec. Páníček přistupující k výběhu s morčetem se zeleným v ruce by měl používat ochranné prostředky, neboť morče zahryzávající se do kusu zeleného může s sebou vzít i kus masa, **ačkoli** toto není jeho záměrem. V takovém případě se jeho síla rovná síle útočící piraně.

Morče je **těž** dobrým hypnotizérem. Pokud nedostane, co chce, dokáže stát a **zírat** celé hodiny, až to **páníček** nevydrží, psychicky se sesype a dá mu, co požaduje, za případného odříkávání tisíce omluv. Pokud si morčete i přes pokus o hypnózu nebo psychické vydírání nikdo nevšímá, vynucuje si občas pozornost zběsilými skoky z výběhu, přičemž se snaží vyprodukovat co největší **bordel**. Ač morče nemá vyvinutou mimiku jako člověk, je naprosto zřejmé, že kdyby mohlo, škodolibě by se při tom **pochichtávalo**.

Podle *necyklopedie.org*, upraveno

1 PRÁCE S TEXTEM

- Mohl by se tento text objevit na české Wikipedii? Jedná se o odborný text? Argumentujte v diskuzi pro, nebo proti.
- Které informace o morčeti domácím obecně by se určitě měly objevit v textu pro začínající chovatele?
- Co znamenají slova **vyrabovat**, **mimika**, **zběsilý**, **škodolibě**? Najdi pro ně synonymní vyjádření.
- Vyznačená slova rozděl do dvou skupin – na **slova formální**, která by se dala použít v odborném textu, a **slova neformální**, která do odborného textu nepatří.

Některá **slova** jsou **neutrální** (**člověk**, **svět**), používáme je bez ohledu na situaci. Jiná řekneme nebo napíšeme jenom v určité komunikační situaci. **Neformální slova** používáme v hovorech s kamarády a rodinou nebo když jim píšeme na sociálních sítích (**kámo**, **týpek**, **fajn**, **tvary slov zajdem**, **dobrej**). Naopak **formální slova** se objevují např. ve výkladech učebnic, ve školním řádu, v prezidentském projevu nebo v úředních dopisech (**dívka**, **senior**, **zvědavý**, **jelikož**, **tvary slov píšší**, **mohou**, **bude doplněn**).

2 V každé dvojici slov nebo spojení urči to, které je formálnější.

baštit — jíst
krkat — říhat
mluvit — hovořit
děkuji — děkuju

český jazyk — čeština
protože — neboť
taky — také
několik — pár

káva — kafe
nákladák — nákladní auto

Odborné termíny

- 3 a) Doplně do tabulky slova z nabídky podle toho, ve kterém typu textu se vyskytují nejčastěji.

Nabídka: ~~líd~~, já, přítel, pustý, volební, roztok, říct, údajně, zarmoucený, ofsajd

Některá slova se vyskytují v určitém typu textů výrazně častěji než v typech jiných, patří k určité komunikační sféře.

komunikační sféra	typ textu	typická slovní zásoba
mediální	zprávy, reportáže, komentáře	líd
umělecká	povídky, romány, poezie	
odborná	vědecké a popularizační články	
každodenní	rozhovory, chat, komentáře na sociální síti	

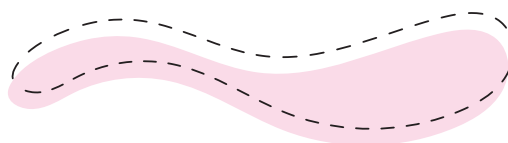
- b) Svoje řešení ověř pomocí korpusového nástroje Slovo v kostce.

Housenec

Housenec (*Ophiocordyceps unilateralis*) je **parazitická** houba, která napadá mravence, prorůstá jeho organismem a postupně ho ovládá jako loutku bez vlastní vůle. **Infikovaného** jedince donutí odejít z hnízda na místo, které je pro houbu příznivé a zakousnout se do některého listu. **Toxinem paralyzovaný** mravenec nakonec umírá. Po smrti svého hostitele se houba rozmnoží uvolněním **spor** a čeká na další oběť. Kvůli způsobu jejího rozmnožování se pro ni vžil název *zombie houba*.

Podle stoplusjednicka.cz, upraveno

4 PRÁCE S TEXTEM

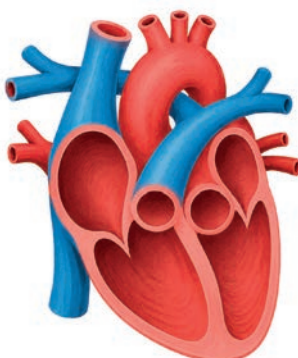
K odborným výrazům v textu přiřaď synonymní vyjádření.

1. ochromený	3. nakažený	5. jed
2. cizopasný	4. výtrus	

- 5 Přiřaď slova z nabídky A–D k profesím 1–4, které je v odborném kontextu používají. Odhadni nebo s pomocí internetu vyhledej jejich význam.

- A. daktyloskopie, zadržení, donucovací prostředky
B. obezita, chlopeň, vakcinace
C. klasifikace, motivace, kázeň
D. kondice, výbušnost, aerobní

1. sportovci
2. lékaři
3. policisté
4. učitelé

Odborné termíny jsou **formální, přesná a ustálená pojmenování** pro důležité pojmy nějakého vědeckého oboru. **Termíny** mohou být jedno- i víceslovné, mohou je tvořit **cizí (toxin)**, ale i **domácí slova (hostitel)**. Odborné termíny jsou typické **pro oblast odborné a administrativní komunikace**.

Slang, expresivní slova

Zlatý armor?

Zlato se primárně používá na koleje a jako dekorace. Můžete z něj craftit i armor a nástroje, ale mají mnohem menší výdrž, tudíž se po chvíli zničí. Armor ze zlata má největší šanci na více enchantů na jednom itemu a nástroje ze zlata jsou rychlejší než diamantové.

Podle cz-tekkittfb.fandom.com

6

PRÁCE S TEXTEM

- Představ si, že tenhle text čte tvoje babička, která vůbec nezná hru Minecraft. Kterým slovům by nerozuměla?
- Přepiš text tak, že tato slova nahradíš běžně srozumitelnými synonymy.
- Zkus k jednomu z těchto slov napsat stručnou definici jako do slovníku.

Výrazům, slovům i slovním spojením používaným mezi **určitou skupinou lidí**, které něco spojuje, říkáme **slang** [slenk]. Může jít o lidi **v jedné práci** (**profesní slang**), nebo o lidi **se stejnou zálibou**, třeba v nějakém sportu nebo počítačových hrách. Známe např. **slang fotbalový, filmářský, vojenský** aj. Někdy se mluví o slangu různých věkových skupin, třeba o **slangu mladých**. Slangová slova patří obvykle do **neformální slovní zásoby**. Jsou typická pro oblast **běžné každodenní komunikace**.

- 7** Spoj slangové výrazy (vlevo) s jejich neutrální variantou (uprostřed) a oblastí, v níž se typicky objevují (vpravo).

otvírák
andílek
kaštan
muflon

nemocniční košile
návštěvník hradu
cestující
hlavní zpráva

hromadná doprava
zdravotnictví
průvodcovství
novinařina

- 8** Zeptej se doma rodičů, jaká slangová slova ve svém zaměstnání používají. Společně ve třídě vytvořte slovníček slangových výrazů podle povolání.

- 9** Ve skupinách vymyslete 5–10 slov, která používáte v rozhovoru s kamarády, ale kterým by podle vás pan učitel/vaše paní učitelka nerozuměl/a. Napište jejich co nejpresnější definici.

- 10** Porovnej dvojice vět. V kterých větách najdeš slova vyjadřující silné emoce?

- S takovýmhle fárem si člověk přímo koleduje o přes držku. ✗ Tohle auto je značně provokativní.
- Učitelka ještě nepřišla? ✗ Úča se ještě někde courá?
- Nejdřív si umyj pusinku a pak ouška. ✗ Nejdřív si umyj pusu a pak uši.
- Přijde taky Jakub a Josef? ✗ Přijde taky Kubajs s Jožkou?

Expresivní slova vyjadřují náš **citový nebo hodnotící vztah** k tomu, co označují. Jsou velmi **neformální**. Jsou typická pro **běžnou každodenní mluvenou komunikaci**. K expresivním slovům patří např. **vulgarismy** a **hanlivá slova** (debil, držka), **zhrubělá pojmenování** (psisko, úča), **zdrobněliny** (pacičky, čumáček) nebo **domácké obměny jmen** (Kubajs, Jožka).

Knižní slova

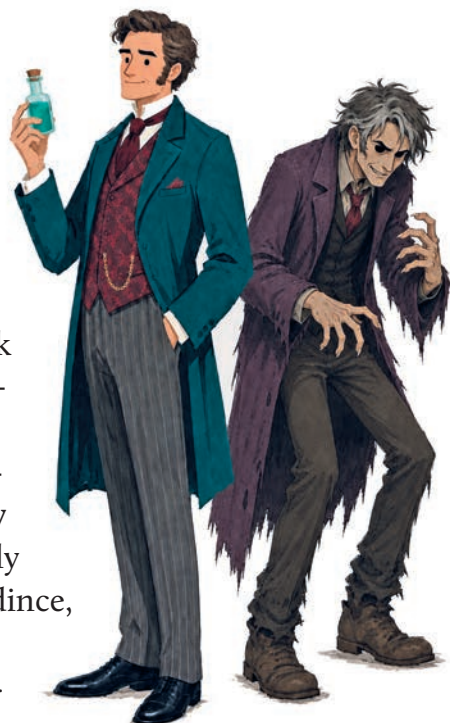
Dr. Jekyll uvažuje

Dr. Jekyll je vědec, kterému se podaří rozdvajit se na dvě bytosti – jednu zcela dobrou, chovající se vždy správně, a druhou, která má naopak všechny jeho původní špatné vlastnosti.

Narodil jsem se jako dědic velkého jmění, **obdařený** výtečným nadáním. Můj dost nezřízený sklon vesele užívat života se u mne ale špatně snášel s nepřekonatelnou touhou nosit hlavu vysoko a **honosit se kromobyčejnou** vážností. Poněvadž jsem si vytkl tak vysoké cíle, ukrýval a tajil jsem své výstřelky až s chorobným pocitem studu.

Mé vědecké studium bylo silně ovlivněno snahou probádat tajemství toho boje mezi dvěma stránkami mé povahy. Velmi **záhy** jsem se začal **kochat** představou, že by se ty dva prvky možná daly oddělit. Říkal jsem si: kdyby se každý z nich mohl **vtělit** v jiného jedince, zbavil by se život nesnesitelné **trýzně**.

STEVENSON, R. L. *Podivný případ dr. Jekylla a pana Hyda*. 2008. Upraveno.

PRÁCE S TEXTEM

- Nahraď vyznačená slova běžnějšími synonymy (slovy stejného nebo podobného významu, slovy souznačnými). Můžeš použít i víceslovnou náhradu, nebo text víc pozměnit.
- Najdi v textu další slova, která jsou pro tebe obtížná nebo málo známá, a společně si vysvětlíte jejich význam.
- Představ si, že by ses dokázal/a stejně jako dr. Jekyll rozdvajit na své dobré a špatné já. Napiš krátký rozhovor, který by spolu tyhle dvě bytosti mohly vést o tom, jak strávíš příští víkend.

Knižní slova jsou velmi **formální**, působí **vznešeně** a najdeme je hlavně **ve starší, vysoké literatuře**. Jsou typická pro **uměleckou komunikaci**.

- V novém *Akademickém slovníku spisovné češtiny* můžeme vyhledávat slova podle jejich stylistické charakteristiky. Rozdělte se na skupiny po třech či čtyřech. Pomocí nabídky **filtrovat podle kategorií** si vyberte jednu z následujících kategorií slov (1–4). Nechte si vyhledat seznam slov. Vyberte ze slov čtyři, která neznáte nebo si nejste jejich významem jistí, a vytvořte kvíz o jejich významu pro ostatní ve třídě.
- Kategorie: **1.** slang **2.** odborné **3.** expresivní **4.** knižní

Hledat ve slovníku

Filtrovat podle kategorií

Heslo

čvachtanice

čvachtat

čvachtavě

1877 +

☒ slova a části slov
☐ sousloví a frazémy

[Zveřejněná hesla](#)
[A B C Ď E F G H Ch I J K](#)
[další hesla covid-19](#)

Filtrování podle kategorie

NASTAVIT

ZRUŠIT

1

VSTUPUJEME DO SVĚTA INFORMACÍ

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že jako informace chápeme všechno, co se dozvídáme o sobě a světě.

Vím, že informace nejsou jen ve slovech, ale i v obrazech, pocitech, zvucích atd.

Vím, že cílem odborných textů je předat fakta a vysvětlit jejich vztahy.

Vím, že odborné texty jsou psány přesným, neosobním jazykem, obsahují termíny a mají přehlednou stavbu.

Vím, že slova se dají rozdělit na neutrální, neformální a formální.

Vím, že slova fungují až v kontextu.

Vím, že odborné termíny jsou formální, přesná, ustálená pojmenování typická pro odborné a administrativní texty.

Vím, že termín slang označuje většinou neformální slova a jazyk, které se používají ve skupině lidí spjatých nějakou profesí, sportem nebo se společnou zálibou.

Vím, že expresivní slova jsou neformální a vyjadřují citový nebo hodnotící postoj.

Vím, že knižní slova jsou formální a jsou typická pro starší nebo umělecké texty.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím najít informace o něčem, co mě zajímá.

Umím vyčíst informace o počasí z grafu i mapy.

Umím poznat, jaké formulace a výrazy se do odborného textu nehodí, a umím je nahradit.

Poznám neformální slova a umím je nahradit neutrálními nebo formálními.

Umím poznat, do které komunikační sféry slovo patří.

Poznám termín, slangové, expresivní a knižní slovo.

Umím ve slovníku najít stylovou charakteristiku slova.

2

Informace jako dílky puzzle

- Kam se nejdřív podíváš, pokud se chceš dozvědět něco, co tě právě zajímá? Koho se zeptáš? Stačí na všechny odpovědi už jen internet?
- V této kapitole budeme společně uvažovat o tom, kde a jak získáváme informace, a budeme se s nimi učit pozorně pracovat.

- V jazykové výchově budeme pokračovat v pohledu na význam slov, který už určitě trochu znáte: zopakujeme si, co jsou slova s blízkým nebo opačným významem a slova s více významy. Také se podíváme na to, kdy a proč mluvíme spisovně, a kdy a proč naopak nespisovně.

Co jsou zdroje?

Odkud čerpá Harry Potter

Harry Potter s kamarády objevil tajemnou místnost, kde obrovský tříhlavý pes něco střeží, a pátrají po tom, o co jde.

„Do knihovny?“ zeptal se hajný Hagrid, když spolu s nimi vyšel z Velké síně. „Poslechněte – říkal jsem vám přeci, ať to pustíte z hlavy. Do toho, co ten pes hlídá, vám vůbec nic není.“

„Chceme prostě jen vědět, kdo je Nicolas Flamel, to je všechno,“ prohlásila Hermiona.

„Pokud nám to radši neřekneš sám a neušetříš nám práci,“ dodal Harry. „Prošli jsme už celé stovky knih a nemůžeme ho nikde najít – stačí, když nám naznačíš aspoň něco.“

„Já vám nic nepovím,“ odmítl je Hagrid rázně.

„V tom případě si to musíme zjistit sami,“ řekl Ron, opustili nabručeného Hagrida a spěchali do knihovny.

ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 2021. Upraveno.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Jakými dvěma způsoby se Harry, Ron a Hermiona snažili získat informace?
- Proč dosud nebyli ani v jednom případě úspěšní?
- Kdyby Harry, Ron a Hermiona žili v našem světě, které další zdroje informací by mohli použít?

Informace vždycky pocházejí z nějakého **zdroje**. Zdrojem může být **přímo nějaký člověk**: třeba když ti něco vypráví kamarádka nebo vysvětluje paní učitelka. Informace se k nám ale může dostat i **prostřednictvím nějakého média**. Můžeme ji vidět v **televizi**, zaslechnout v **podcastu** nebo na ni narazit na **sociálních sítích**.

- Se kterými třemi lidmi se nejčastěji radíš a o čem? Komu ze svých blízkých věříš, že toho hodně ví, a proč?

- Jakou zajímavou informaci jsi naposledy hledal/a na internetu (např. na úkol do školy, informaci o někom slavném nebo o počítačové hře, nějaký návod nebo třeba význam slova)?
- Popiš cestu hledání: **1.** použitá klíčová slova; **2.** kde jsi neuspěl/a a **3.** kde nebo u koho jsi informaci našel/našla.

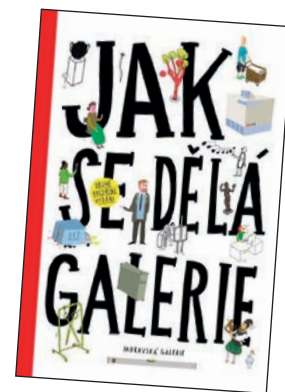
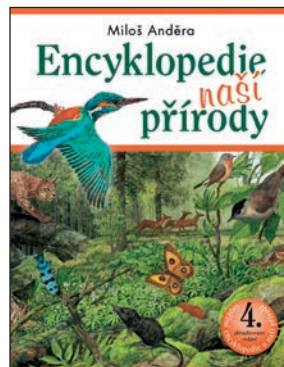
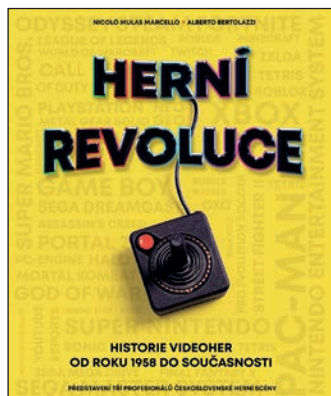
4 DISKUTUJTE

Představuješ si umělou inteligenci spíš jako člověka, nebo jako médium? Když od ní chceš získat informace, zdravíš a děkuješ?

Důležitým **médii** jsou ale i **knihy**, **články** nebo **taky encyklopedie**. Ty mohou být **tištěné**, ale i **elektronické**. Můžeme si něco vyhledat ve slovníku nebo na Wikipedii.

- 5 Přineste každý z domova nějakou encyklopedii a představte je ve třídě. Vymysli úkol, co mají spolužáci ve tvé encyklopedii najít. Mají hledat podle obsahu, abecedy nebo podle témat?

- 6 Znáš Wikipedii? Je to otevřená internetová encyklopedie. Zkuste si v ní společně vyhledat:

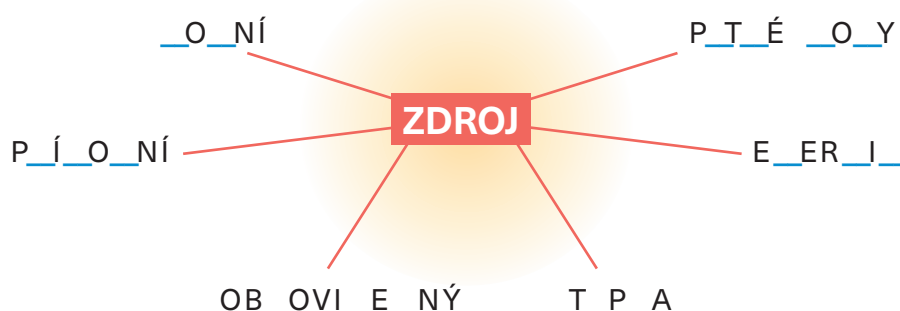
1. jak byla založena obec, kde máte školu,
2. kdy a jak Wikipedie vůbec vznikla, proč se jmenuje zrovna Wikipedie a v kolika různých jazycích existuje.

- 7 Představ si, že máš mít do školy krátký referát o tom, co se stalo 28. října a proč je zrovna ten den v České republice svátek. Napiš všechny dostupné zdroje, které můžeš při hledání informací použít, když budeš v následující situaci:

1. Sediš v autobuse s kamarády, zapomněl/a sis doma telefon a za pár minut už vystupuješ u školy, kde máš hned první hodinu referát!
2. Máš volnou hodinu ve škole a hned po ní máš mít referát.
3. Je neděle dopoledne, jsi doma s rodinou i prarodiči a referát máš až zítra.

TIP Až na Wikipedii budete, podívejte se na konec stránky. Tam najdete, z jakých dalších zdrojů informace pocházejí.

- 8 Zdroj nemají jen informace! Doplň chybějící písmena do slov, aby vznikla častá spojení se slovem ZDROJ. Ke každému uveď jeden příklad takového zdroje.

Práce s informacemi

Vliv hraní videoher na změnu inteligence

1. Vědci z Nizozemska, Německa a Švédska (B. Sauce, M. Liebherr, N. Judd, T. Klingberg) ve svém článku z roku 2022 uvádí, že **digitální média** přinášejí celou řadu nových příležitostí, které mohou mít pro mysl dětí jak výhody, tak i nevýhody.
2. Jejich **studie** byla otištěná v časopise *Nature Scientific Reports*¹ a reaguje např. na článek z roku 1982, ve kterém E. Koop upozorňoval na to, že více a více lidí si začíná všímat **negativních** důsledků hraní počítačových her. Za 40 let se hry staly opravdu všudypřítomnými. Dnes počítačové hry denně hraje až 91 % dětí.
3. Studie z roku 2022 ale přichází s překvapivým závěrem: dlouhodobé sledování vlivu hraní na změnu inteligence ukazuje, že děti, které hrály více her různého typu, zaznamenaly po dvou letech poměrně velký nárůst inteligence.
4. Důležité je ale zmínit, že inteligence a další poznávací funkce (jako je paměť, pozornost, řeč) jsou vysoce **dědičné**, proto se musí vzít v podobných výzkumech v úvahu. Stejně tak se přihlíží k prostředí, které dítě obklopuje.
5. Stále však přetrvávají obavy ze strany odborníků i rodičů, že nadměrné sledování televize nebo hraní her může vést k poruchám pozornosti nebo **závislosti**, záleží také na typu hry. Je proto doporučováno vyhradit si denní dobu, kdy se těmto aktivitám věnujeme.

Podle www.seznamzpravy.cz, upraveno

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Vysvětlí význam vyznačených slov. Kde váháš, použij slovník.

b) Vyber z textu další slova, jejichž význam ti není jasný, a dohledej ho.

c) Každé z následujících tvrzení spoj s odstavcem (1–5), který se jím zabývá:

- A. Paměť a pozornost se dědí z generace na generaci.
- B. Hraní různorodých typů videoher se může pozitivně odrazit na změně inteligence.
- C. Již v 80. letech 20. století panoval názor, že hraní počítačových her může mít negativní důsledky.
- D. Digitální média mohou mít pro mysl dětí výhody i nevýhody.
- E. Pro hraní videoher nebo sledování televize bychom měli mít vyhrazenou určitou dobu.

d) Která tvrzení vyplývají z textu? Odpovědi dolož ukázkou.

ANO × NE Autoři studie pocházejí z evropských zemí.

ANO × NE Děti by měly mít hry i ve svém telefonu.

ANO × NE Hraní videoher vždy způsobuje závislost na této aktivitě.

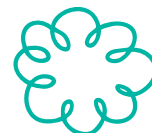
ANO × NE Vliv her na vývoj člověka je vědci zkoumán již několik desetiletí.

e) Které informace z textu byly pro tebe nové?

VYSVĚTLIVKY

¹ *Nature Scientific Reports* – čti [nejčr sajntifik riports]

Práce s **informacemi** je mimo jiné také součástí přípravy psaní **odborného textu**. Zahrnuje např. **výběr zdrojů, shrnování informací, jejich formulování jinými slovy, všímaní si toho, o čem text mluví a o čem ne, posuzování, co na základě textu platí a co ne.**

2 DISKUTUJTE

Hraješ počítačové hry? Jak často? Co ti přinášejí? Máš při hraní nějaké obavy?

3 a) Přečti si následující text.

Závislost na hrách skutečně existuje!

1. Lze dohledat čísla, že je až 10 % hráčů závislých. To se týká především on-line her, jako je např. *World of Warcraft*, které jsou v podstatě nekonečné a mají stále nový a nový obsah. Většina lidí hraje tyto hry pro zábavu, a i když jim mohou trochu narušovat život, nijak výrazně do něj nezasahují.
2. Jenže skutečně existují „závisláci“, kteří své hraní nemají pod kontrolou. Tyto hry totiž mohou kompenzovat nudu nebo neúspěch ve skutečném životě. A když vám někdo např. vynadá, stačí si nabrousit virtuální sekeru a pomstít se dalším lidem skrze svou postavu ve hře.
3. Závislost na hrách se podobá jakékoli jiné závislosti – v mozku se uvolňuje dopamin. To je chemická látka, která mj. způsobuje vznik příjemných pocitů. A pokud se právě ty v běžném životě nedostavují, je asi jasné, čemu dáte přednost.
4. Nejste-li si jisti, zda se mezi „herní závisláky“ nepočítáte, můžete si udělat jednoduchý test. Stačí odpovědět na pár otázek:

Myslíte neustále na hraní a téměř nic jiného vás nezajímá?

Omezujete kvůli hraní kontakt s lidmi?

Způsobuje hraní, že se nepřipravujete do školy tak, jak máte?

Při pokusech přestat či omezit hraní opakovaně selháváte?

Pokud jste na otázky odpověděli ano, máte nejspíš zaděláno na problém a možná byste měli pomalu začít uvažovat o vyhledání pomoci. Někdy totiž může samotné hraní skončit katastrofou...

Podle www.prochlapy.cz, upraveno

b) Najdi v textu cizí slova, jejichž významem si nejsi jistý/jistá, a najdi je ve slovníku.

c) Proč jsou slova závisláci a herní závisláky v uvozovkách?

d) Vyber na každém řádku možnost, která lépe shrnuje téma každého odstavce.

1. Pro většinu lidí představuje hraní her problém. ✗ Většině lidí hraní her nezasahuje do života.
2. Závislí hráči se mstí dalším lidem. ✗ Nespokojenost v životě může zvyšovat riziko závislosti.
3. Dopamin jako základ závislosti. ✗ Dopamin při nespokojenosti v životě.
4. Test, jestli jste závislí na hraní. ✗ Test, jak moc jste závislí na hraní.

e) Rozhodni, jestli jsou následující tvrzení na základě textu pravdivá, nebo ne.

ANO ✗ **NE** Pokud se mi svět zdá nudný, vyvine se u mě závislost na hrách.

ANO ✗ **NE** Dopamin je chemická látka, která navozuje příjemný pocit.

ANO ✗ **NE** To, zda jsem na hrách závislý/závislá, zjistím spolehlivě pomocí představeného testu.

4 a) Přečti si znovu text na protější straně a vyber témata, která se vyskytují v obou textech.

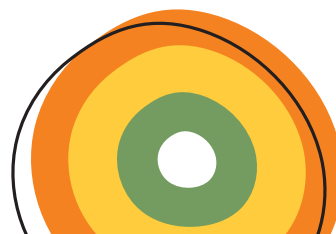
Nabídka: vliv her na rozvoj inteligence, negativní důsledky hraní her, hraní her, testování závislosti

b) Podívej se na oba texty o vlivu her a odpověz:

1. Kde se texty objevily?
2. Je u obou textů zřejmé, odkud čerpají?
3. Který text se přímo obrací na čtenáře (jsou v něm otázky, používá druhou slovesnou osobu)?
4. Který z textů se ti lépe četl?
5. Který z textů je podle tebe důvěryhodnější?

5 Rozdělte se do skupin a napište, jaká doporučení byste dali těm, kteří hry hrají velmi často (5–7 vět).

Významové vztahy mezi slovy

Lety do vesmíru

Kosmické rakety startují ze Země pravidelně a jejich úkolem je umístit umělé družice na oběžnou dráhu kolem naší planety, nebo dopravit do vesmíru kosmonauty či kosmické sondy. Lety do kosmu se staly skutečností díky dvěma objevům: raketovému motoru, který jako jediný druh motoru může pracovat ve vesmírném vakuu (vzduchoprázdnu), a počítači, který řídí kosmickou loď na její pouti. Kosmické lodě mají ve vesmíru různá posláná. Většinou vypouštějí družice určené k nejrůznějším účelům, například k mapování naší planety či zabezpečování telekomunikačního spojení mezi různými zeměmi.

Ale nejvíce vzrušující částí kosmického letu je výzkum samotného vesmíru. Kosmické lodě dopravily kosmonauty na Měsíc. I když tato dramatická cesta trvala 3 dny, z hlediska vesmíru to byla pouze nepatrná vzdálenost. Skutečnými průzkumníky vesmíru jsou kosmické sondy bez lidské posádky, které po mnoho let putují sluneční soustavou i mimo ni a na své cestě fotografují planety, hvězdy a jiná vesmírná tělesa.

ADAMS, S. a kol. *Svět vědy a techniky, Dětská ilustrovaná encyklopedie I.* 1998.

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Najdi v prvním odstavci textu slova, která pojmenovávají totéž jako:

1. vzduchoprázdno, 2. úkol, 3. cesta.

b) Řekni nebo najdi ve slovníku, jak jinak se říká **kosmonautům**.

c) Proč se v textu používají slova **vesmír** i **kosmos**, když znamenají totéž?

d) Co v textu znamená slovo **raketa**? Jaký jiný význam tohoto slova znáš?

+ e) Vymysli slova, která mají opačný význam než slova **různý**, **dramatický**, **nepatrný**, **mimo**, **naše**. Svoje řešení porovnej se spolužákem/spolužačkou.

2 a) Utvoř z následujících slov pět trojic tak, že k sobě přiřadiš slova, která mohou pojmenovávat totéž. Zapiš je do sešitu.

Nabídka: hlava, mnoho, boj, kebulé, povídat, nebojácný, vyprávět, střetnutí, prima, bitva, statečný, fajn, fůra, říkat, hodně, dobrý, palice, odvážný

b) Označ trojice obsahující slova, která lze všechna užít ve formální situaci.

c) Z ostatních trojic vypiš slova, která se používají převážně v neformálních situacích.

3 Doplně do následujících vět zadaná slova. Ve kterých větách se dají použít obě slova?

pěšina, stezka: Podél řeky se vinula _____. Na táboře byla trapná _____ odvahy.

rádio, rozhlas: Poslouchal v dílně _____. Promiň, z police jsem shodil _____.

věnovat, darovat: Tohle mi _____ babička. Učitel se jim nikdy moc _____.

křičet, řvát: Celý večer na sebe ošklivě _____. Hladoví tygři v ZOO hrozně _____.

Slova, která pojmenovávají totéž, se označují jako **slova souznačná – synonyma**. Většinou se dají zaměnit jen v určitém kontextu, jen v **určité konkrétní situaci (válka – boj)**. Nebo se mohou lišit podle toho, jak hodně jsou **formální, nebo neformální**, zda jsou **spisovná, nebo nespisovná (dům – barák)** nebo do jakého typu textu se hodí (**měsíc – luna**).

4

a) Přečti si zadaná slova.

b) Použij zadaná slova v krátkých větách.

kolej, servis, los, jazyk, hvězda, pas, lopatka, list

c) Utvořte skupiny a věty si vzájemně porovnejte.

Použili jste slova ve stejném významu? Kolik různých významů jste našli?

d) Přišli jste u některého slova všichni pouze na jeden význam? Jestliže ano, najděte ho ve slovníku a přečtěte si jeho další významy. Vyberte si jeden z nich a utvořte podle něj celou větu.

5

Vysvětli význam úsloví.

1. Udělal hroznou botu.

2. Měl velikou kliku.

3. Ušili na něj boudu.

Slovo, které může pojmenovávat různé významově odlišné věci zároveň, se označuje jako slovo víceznačné. Pokud **spolu jednotlivé významy souvisí**, jedná se o **slovo polysémní**, (**ucho** – lidské × **od hrnce**). Pokud **spolu nesouvisí**, jedná se o **homonyma**, dvě od původu různá slova s odlišným významem, která jen vypadají stejně (**pas** – část těla × **cestovní doklad**). Rozlišit slova polysémní a homonyma umí často jen jazykovedci, kteří dobře rozumějí původu slov (tzv. etymologii).

6

Doplň k zadaným slovům slova s protikladným významem.

začátek ×

nahore ×

nadávat ×

uvnitř ×

světlo ×

smát se ×

šťastný ×

rychlý ×

odejít ×

živý ×

ošklivý ×

vzít ×

7

a) Doplň na prázdná místa vhodná přídavná jména s protikladným významem.

Vzor: správný: špatné řešení; špatný směr

dlouhý:

vlasý;

noc

hluboký:

tón;

rybník

ostrý:

světlo;

nůž

starý:

radnice;

muž

vysoký:

hora;

člověk

sladký:

jablko;

čaj

rovný:

silnice;

hůl

tvrdý:

chléb;

přístup

velký:

země;

problémy

b) Ve kterých větách se může v obou případech použít stejné slovo?

8

Porovnej významy vyznačených slov v následujících větách a řekni, jestli vnímáš rozdíl ve významu. Pokud ano, v čem?

Měl **nepěknou** rýmu. —Měl **ošklivou** rýmu.Měli **nevelký** dům. —Měli **malý** dům.Byli v **nelehké** situaci. —Byli v **těžké** situaci.

Slova s protikladným významem se označují jako antonyma. Mohou to být vzájemně **nepříbuzná slova** (**dlouhý** – **krátký**, **světlo** – **tma**, **spát** – **bdít**), od některých slov se antonyma tvoří **pomocí předpon** (**šťastný** – **nešťastný**, **plavec** – **neplavec**, **spát** – **nespat**, **přijít** – **odejít**). **Protikladnost významu závisí často na kontextu** (**hluboký/vysoký tón** × **hluboký/mělký rybník**).

Kdy a proč se mluví spisovně?

Děsnej tělák

Tomáš je úplně běžný jedenáctiletý kluk, který miluje balet a výborně tančí. Jeho spolužáci pro to ale nemají pochopení.

Tělák byl vod tý doby, co na mě prasklo, že tančím, k nesnesení. Tělocvikář Macek je na mě fakt hnusnej. Přitom sem nejrychlejší ve třídě a vyhrávám v běhu i ve šplhu a samozřejmě ve skoku, to na mě nemaj ani kluci z devítky. Ale on dělá, že to neplatí. Jako „ten baleták“ prostě už nemám šanci. Kluci mě nechtěj do týmu při vybice, nutěj mě hrát s holkama.

„Di si rači někam dělat tu svoji zumbu, Tomislavo!“ pořvával na mě posledně Honza.

Jenže to neměl dělat. To už na mě bylo trochu moc. Tomislava se jim tak trochu naštvála a strhla se rvačka. Tomislava se vůbec nepoznávala, ale rozdávala rány hlava nehlava. Celý se to seaběhlo v tělocvičně. Macek šel zrovna asi pro nějaký mičudy, byl prostě chvíli fuč, takže hned nezakročil. Mezitím už Honzovi tekla krev z nosu a Adam se svíjel na zemi a držel se za holeň. To asi od Tomislavy nečekali. Blbý teda bylo, že Tomislavu z těch rozdanejch ran bolela ruka, ale ta bolest se přihlásila až potom.

STEHLÍKOVÁ, O. *Kluci netančej*. 2019.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Kdo je **Tomislava** a jaký je její vztah k vypravěči?
- Najdi v textu dva konkrétní příklady, kdy se k Tomášovi někdo chová bez respektu.
- Jak se asi situace ve třídě vyvíjela dál?
- Společně ve třídě vymyslete návrhy, jak by mohl Tomáš situaci ve třídě vyřešit jinak než rvačkou.

- Představ si, že bys o konfliktu z úvodního textu měl/a s panem ředitelem/paní ředitelkou udělat oficiální zápis. Která slova bys použil/a místo následujících?

- tělák
- je na mě fakt hnusnej
- při vybice
- nutěj mě
- šel pro nějaký mičudy
- celý se to seaběhlo
- byl chvíli fuč
- blbý bylo, že

- Které další výrazy v textu bys v takovém případě změnil/a a jak?

- Proč nám to Tomáš nevypráví stejnými slovy, jako by to bylo v zápisu?

Ve formálních (oficiálních) komunikačních situacích (např. když mluvíme nebo si píšeme s učitelem, lékařem, v médiích) se od nás očekává používání **spisovných jazykových prostředků**.
V neformálních situacích (např. v rozhovoru s rodiči, kamarády) se očekává, že budeme mluvit, nebo i psát uvolněně, můžeme používat **nespisovné jazykové prostředky**.

3 Kde bys hledal/a informaci o tom, jak se něco řekne spisovně?

4 Vyber z následujících situací ty, ve kterých se očekává použití spisovných prostředků. Řekni, kdo z účastníků by měl spisovné jazykové prostředky použít a proč.

1. Přinášíš do kanceláře střední školy žádost o přerušení studia. V přihlášce ti chybí nějaké údaje. Zástupce/zástupkyně ředitelky ti pomáhá žádost vyplnit.
2. Na výletě vyprávíš kamarádům obsah filmu, který jsi nedávno viděl/a.
3. Stal/a ses svědkem přepadení. S policisty sepisujete protokol o tom, jak se to seběhlo.
4. Na sportovní akci s tebou natáčí Česká televize rozhovor do sportovních zpráv.
5. V autobuse sedíš vedle dívky/kluka, která/který se ti líbí a se kterou/kterým se chceš seznámit.

VÍŠ, ŽE...

Cizinci se nejčastěji učí spisovnou češtinu. Někdy proto mohou mít problém nám porozumět, když se s nimi bavíme neformálně a používáme nespisovné prostředky.

5 Přepiš věty tak, aby byly spisovné. Podtrhni všechna slova, která jsi změnil/a.

1. Byl tam takovej mladej týpek.
2. Domluvila to s obouma bráchama.
3. S některýma lidma se nedá mluvit.
4. Já bysem řek, že je to marný.
5. Voni sázej na to, že to máme pojištěný.
6. Máš ty gatě celé vygajdané v pase.

Nespisovnost se v jazyce projevuje na mnoha rovinách. Nejnápadnější jsou nespisovné koncovky některých slovních tvarů (mladej, to je marný, já bysem), ale máme i celá nespisovná slova (gatě, týpek). Někdy je nespisovný jen způsob vyslovování (nevím, páč).

Spisovná česká slovní zásoba je zachycena např. ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Informaci o spisovném skloňování a časování najdeš v mluvniciích češtiny a Internetové jazykové příručce (IJP). Popis spisovné češtiny je jeden z úkolů Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR.

Spisovné jazykové prostředky používáme především v **psaných textech** (odtud také samotný termín **spisovná čeština**), v **mluveném jazyce** zase častěji použijeme ty **nespisovné**. **Neplatí to ale vždy**. Krátké osobní zprávy nebo umělecké texty mohou být klidně nespisovné, zatímco u veřejných projevů v prestižních¹ situacích očekáváme spisovné vyjadřování. Styl vyjadřování záleží vždy na tom, ke komu a v jaké situaci mluvíme.

VYSVĚTLIVKY

¹ **prestižní** – významný, vážený, slavnostní

6 Pusťte si ve škole ukázkou videa známého youtubera, influencera / známé youtuberky, influencerky. Používá spíš spisovné, nebo nespisovné prostředky? Je jeho/její projev spíš formální, nebo neformální?

7 Najdi na internetu text své oblíbené české populární písně. Vyhledej v něm nespisovné jazykové prostředky.

8 **DISKUTUJTE**

Mělo by se v internetových diskuzích psát spisovně? Najděte společně argumenty pro a proti, zamyslete se nad tím, jestli je internetová diskuze formální nebo neformální prostředí. Jsou všechny internetové diskuze stejné?

2

INFORMACE JAKO DÍLKY PUZZLE

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že každá informace má svůj zdroj (člověka, knihu, video...).

Vím, že v různých situacích se hodí použít různé zdroje.

Vím, že textů na jedno téma existuje vždy mnoho.

Vím, že slova souznačná pojmenovávají totéž, ale liší se podle kontextu, v jakém se dají užít, a také z hlediska formálnosti, spisovnosti nebo komunikační sféry, pro kterou jsou typická.

Vím, že slova víceznačná pojmenovávají odlišné věci a že se dají dělit na slova polysémní a homonyma.

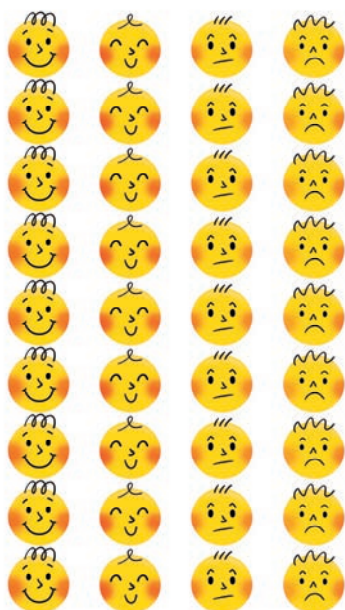
Vím, že existují slova s protikladným významem a že protikladnost významu často závisí na kontextu.

Vím, že ve formálních situacích se očekává používání spisovných jazykových prostředků.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím vyhledat informace v encyklopedii a na Wikipedii.

Umím si najít význam neznámých slov ve slovníku.

Umím stručně vyjádřit obsah celého odstavce.

Umím poznat, která tvrzení vyplývají z textu.

Poznám, když se nějaké téma v textech opakuje.

Umím použít různá synonyma a antonyma podle kontextu.

Rozlišuji jednotlivé významy víceznačných slov.

Poznám nespisovné koncovky, slova i výslovnost.

Umím nahradit nespisovné prostředky spisovnými.

Pátrání po kvalitních zdrojích

- Protože zdrojů informací je v současnosti nepřeberné množství a stále jich přibývá, ukážeme si jednak další způsoby, jak je získávat, jednak to, že ne všem informacím je dobré hned věřit.
- Ve slohové výchově si zkusíme vypsát různé informace z textu i grafu.

- Jazyková výchova se nejprve věnuje jevu, který je při popisu grafů většinou užitečný – stupňování přídavných jmen a příslovcí, a potom vám ukáže další část pravopisu velkých písmen, tentokrát v zeměpisných názvech.

Jak hledat a ovládat zdroje

Pevnost poznání:

Věda a dobrodružství na výjimečném místě!

Historicky unikátní stavba sloužila v dobách Františka Josefa I. jako dělostřelecký sklad, v roce 2015 se ale proměnila v interaktivní muzeum vědy pro všechny věkové kategorie. Jakmile otevřete brány Pevnosti poznání, čekají tu na vás čtyři bohaté expozice, a především akční animátoři. V historických uniformách vás provedou pestrou historií Olomouce, odhalí vám všechny základy spojené s 3D tiskem, můžete se projít umělým korytem řeky a osahat si různé typy říčního dna, díky světelnému záření rozehrajete hudební nástroj anebo se v digitálním planetáriu necháte přenést přímo do vesmíru.

Podle www.pevnostpoznani.cz

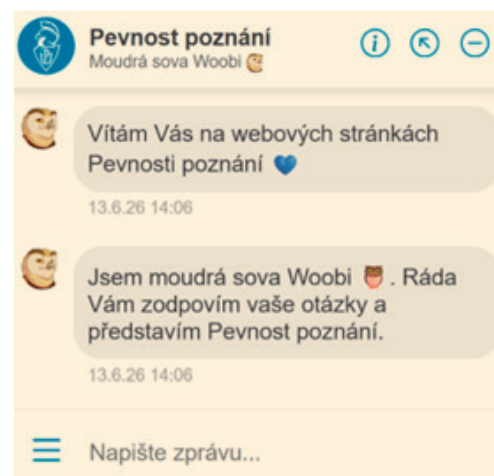

1 PRÁCE S TEXTEM

- Urči, které z nabízených prvků se v textu vyskytují. Svoje přiřazení zdůvodni.
oslovení — varování — informace — pozvánka — odborný výklad — rozkaz
- Kterými smysly jde podle textu v Pevnosti poznání získávat informace a zážitky?
Vypiš ke každému z těchto smyslů jeden příklad aktivity, na kterou láká výchozí text.
- V Pevnosti poznání jsou čtyři expozice: **1.** Do historie!, **2.** Živá voda, **3.** Rozum v hrsti, **4.** Světlo a tma. Vymysli jednu zajímavou věc nebo aktivitu do každé jmenované expozice a ke každému objektu stručně napiš, jaké poznání má návštěvníkům přinést.
- Byl/a jsi někdy v podobném muzeu? Pokud ano, ve kterém? Uveď jednu vystavovanou věc nebo zážitek, které si z něj pamatuješ.
- DISKUTUJTE** V čem může být dobré získávat informace v interaktivním muzeu na vlastní kůži?

- Na webových stránkách Pevnosti poznání se po straně nabízí panel s asistentem. Jak se takovému nástroji říká: **gamebot**, **chatbot**, **cheatbot**, **i-bot** nebo **webbot**?

- Jmenuj jeden formální jazykový prostředek a jeden neformální komunikační prostředek, které sova Woobi v ukázce použila.
- Vymysli jeden jednoduchý reálný dotaz, se kterým by ti mohla sova Woobi při hledání na stránkách Pevnosti poznání pomoci. Dotaz formuluj tak, jako bys ho psal/a do příslušného okénka. Pokud můžeš, rovnou ho tam vyzkoušej napsat.
- Používáte při hledání na webu a při řešení problémů nástroje, jako je sova Woobi? Proč ano, proč ne?

_____ (doplň vybrané slovo z úkolu 2 a) je počítačový program, který **simuluje lidskou konverzaci**. Využívá se například pro konverzaci se zákazníky. Rozumí přirozenému jazyku, i když není dotaz bezchybně formulovaný.

Poradna Co tě pálí

Allis
 Registrovaná uživatelka
 Příspěvků: 27

DOTAZ

dnes v 10:42

Je pravda, že špičky banánů můžou být otrávené?

Ahoj, chci se zeptat, jestli je pravda, že špičky banánů můžou být otrávené. Slyšela jsem, že prý je v nich hadí jed, který se tam dostane, když se banány setřásají ze stromů. Hadí schovaní v těch stromech se prý snaží nespadnout, zakousnou se do špičky banánu a pustí tam jed. Jako je pravda, že ty špičky jsou někdy hnědé nebo trochu hořké, tak nevím 🐒 🐍 🦋 🌴 🍌

Ovoce, zdraví, bezpečnost potravin

Odpovědět

3 PRÁCE S TEXTEM

- Přečtěte si dotaz z internetové poradny (web, kde si lidé kladou vzájemně otázky a odpovídají na ně). Zatím neodpovídejte! Rozdělte se do skupin. Každá skupina bude hledat a ověřovat informace jinde:
 - obecně na internetu: hledejte kdekoli,
 - jen ve videu *Hadí jed a pavouci v banánu? PROČ (ne)smíme jíst špičky* od youtubera TEN SMLSAL z 21. 4. 2024,
 - ve vhodné encyklopedii nebo knize,
 - poslední skupina odpověď připraví úplně bez použití zdrojů.
- Domluvte si ve třídě čas na přípravu odpovědí, každá skupina odpověď zapíše.
- Odpovědi si ve třídě přečtěte. Jsou stejné? Pokud ne zcela, v čem se liší?
- Každá skupina řekne, se kterým zdrojem nebo zdroji pracovala. Skupina č. 4 místo toho řekne, jak se jim dařilo se na odpovědi společně domluvit.
- Video ze skupiny 2 si teď můžete pustit všichni. Odkud je odbornice na video? Věříte jí?

Historka o banánech otrávených hadím jedem patří mezi **HOAXY**. **HOAX** je **falešná poplašná zpráva**, třeba o nějakém nepravdivém nebezpečí. Často je její součástí i důrazná výzva, abyste ji šířili dál. Smyslem **hoaxu** je **manipulovat lidmi a vyvolávat strach**.

VÍŠ, ŽE...

Slovo **hoax** pochází ze slova **hocus**, které mohlo souviset buď s magickou formulí **hocus-pocus** (česky hokus pokus) nebo s latinským slovem **iocus** označujícím vtip.

4 Která z těchto možností obsahuje **hoax**? Podle čeho jsi to usoudil/a?

- Kvůli zvyšujícím se cenám přidávají němečtí výrobci do kuchyňské soli tajně písek, aby ušetřili. Kupujte jen českou sůl.
- Potkani můžou přenášet některé nemoci. Pokud se potkani vyskytují ve sklepě, je lepší obaly uskladněných potravin před použitím očistit.
- Jogurty vznikají z mléka kysáním pomocí mléčných bakterií. Tyto bakterie jsou prospěšné pro lidská střeva, proto je dobré jíst jogurty pravidelně.

Informace v knihách bývají ověřené, ale můžou rychleji zastarávat. Informace a zprávy na internetu sice můžou být aktuálnější, ale je potřeba ověřovat jejich zdroje. Vybírej dobře, přece nechceš věřit nesmyslům!

Učíme se z textu: výpisky

Nezničitelní prckové

Želvušky jsou maličkatí, maximálně půl druhého milimetru dlouzí živočichové, kteří na Zemi žili už před půl miliardou let a dnes jsou zastoupeni asi devíti stovkami různých druhů. Jsou pozoruhodné tím, že mají úchvatnou schopnost snášet ty nejextrémnější podmínky.

Nejenže přežijí teplotu přesahující 150 °C, ale vydrží také mráz blížící se absolutní nule (-273,15 °C). Najít se dají v Himálaji, více než pět a půl kilometru nad mořem, v termálních¹ jezírkách, na dně oceánu nebo na Antarktidě. Jejich tělo snese obrovský tlak, ještě několikanásobně vyšší, než jaký panuje na dně Mariánského příkopu. Během pozoruhodného experimentu želvušky přežily i pobyt ve vesmíru, kde byly vedle mrazu vystaveny také ničivému záření. Některé samičky poté dokonce kladly životaschopná vajíčka.

Jak to propána dělají? Patrně nejsou přizpůsobené každému z těchto prostředí zvlášť, ale mají několik zásadních adaptací, které jim umožňují přežít rozličné extrémní podmínky. K těmto přizpůsobením patří pozastavení všech životních dějů, vyplavování cukru trehalózy, který jejich tělo v podstatě zakonzervuje, možnost bez újmy² téměř vyschnout, tvorba bílkovin ochraňujících DNA³ či schopnost poškozenou DNA rychle opravovat. Jakmile se podmínky zlepší, vrátí se želvušky čile k životu.

PECHÁČEK, P. *Hranice života*. 2023.

VYSVĚTLIVKY

- 1 **termální** – s horkou vodou
- 2 **újmy** – poškození
- 3 **DNA** – informace v buňce, podle které se celý organismus vytváří a funguje

1 PRÁCE S TEXTEM

- a) Řekni nebo ukaž na mapě, kde je Himálaj, Antarktida, Mariánský příkop.
- b) Vyber jednu dvojici, ve které jsou slova se stejným významem (synonyma).
adaptace — přizpůsobení; prostředí — podmínky; opravení — zakonzervování; schopnost — přežití

- c) Vyber tři informace, které z textu nevyplývají:

1. želvušky jsou prastarý živočišný druh
2. želvušky se vznášejí ve vzduchu nad mořem (výše než pět a půl kilometru)
3. želvušky snesou velkou zimu, ale také velké teplo
4. želvušky sedí na vejcích
5. želvušky se přirozeně vyskytují i ve vesmíru

- d) V každé dvojici informací vyber tu, která je přesnější:

- A. želvušky jsou velmi starý živočišný druh — želvušky žily už před půl miliardou let
- B. želvušky snesou velké teplo — želvušky přežijí teplotu přesahující 150 °C
- C. želvušky umí pozastavit životní děje, tvořit bílkoviny ochraňující DNA — želvušky přežijí díky adaptacím

- e) **DISKUTUJTE** Kdy sis naposledy vypsál/a informace z textu? Kam si je píšeš?

- f) **DISKUTUJTE** Kdy stačí si z textu vypisovat obecné informace? Kdy je lepší si vypisovat co nejpřesnější informace?

2

- a) Představ si, že máš o želvuškách napsat text, pro který sbíráš informace. Vypiš si z každého odstavce jednu až tři informace, které považuješ za důležité.
- b) Porovnejte svoje odpovědi ve dvojicích. Které informace jste vypsali oba? Kdo vypsál informace přesněji?

3 a) Přečti si text a prohlédni graf.

Nejnebezpečnější zvířata světa

Na internetu můžeme najít různé seznamy pro člověka nejnebezpečnějších zvířat. Ty jsou sestaveny podle počtu lidských úmrtí, které daný druh ročně způsobí.

Zatímco šelmy jako medvěd nebo tygr, u nichž bychom napadení očekávali, člověku v tolika případech životu nebezpeční nejsou, jiná zvířata nás překvapí.

Například pes, nejlepší přítel člověka, bývá v rozvojových zemích častou smrtelnou hrozbou, protože přenáší smrtelné virové onemocnění vzteklinu. Nejvíce smrtelných případů ale s sebou přináší zdánlivě nenápadný tvor, komár. Jeho bodavě sací ústní ústrojí samo o sobě člověka nezahubí, může však na něj přenést tropické smrtelné nemoci, především malárii a horečku dengue⁴.

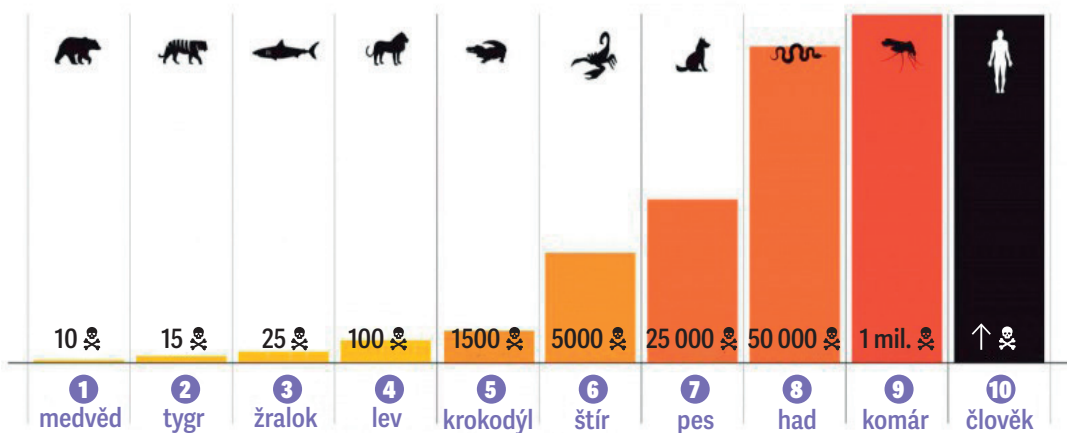
Podle cksen.cz, upraveno

VYSVĚTLIVKY

4 dengue – čti [denge]

b) Co znamenají čísla v kolečku u jednotlivých živočichů?

c) Co znamenají barvy sloupců?

d) Proč není v posledním sloupci vyčíslen počet úmrtí za rok?

e) Způsobuje víc úmrtí krokodýl, nebo štír? O kolik se u nich liší počet úmrtí?

f) Napiš větu, ve které rozdíl, který jsi zjistil v e), popíšeš.

g) Vyber si dva jiné živočichy a napiš o nich informaci podobnou jako v f).

h) U kterého živočicha je pro tebe informace z grafu nejprekvapivější? Řekni nebo napiš o ní jednu nebo dvě věty.

i) Zamysli se, co všechno by bylo třeba zahrnout do posledního sloupce. Proč je člověk zřejmě uveden na vrcholu grafu?

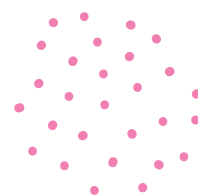
j) Dopiš k textu závěrečný odstavec, v němž upozorníš na největší hrozbu – člověka.

4 a) Představ si, že máš napsat text o nebezpečných tvorech. Jak si uděláš výpisky ze zdroje v předchozím úkolu? Uložíš si graf? Popíšeš ho slovně?

b) V jakých zdrojích můžeš hledat informace k tématu o nebezpečných tvorech?

c) Vyber si nějakou skupinu nebezpečných tvorů a napiš text (70–100 slov), ve kterém řekneš: 1. kde se tyto živočichové vyskytují, 2. proč jsou pro člověka nebezpeční, 3. co dělat, aby se člověk setkání s nimi vyhnul, 4. co dělat, když už se s nimi člověk setká.

Každému vyhovuje jiná forma **vypisování informací** – někdo si poznámky zaznamenává **ručně**, někdo **elektronicky**, jiný si vše radši **nakreslí**.

V **odborném textu** se často vyskytují **informace zpracované ve formě tabulek, grafů, map nebo schémat**. I z nich je možné dělat si **výpisky**.

Stupňování přídavných jmen a příslovčí

Náměšť

1. Krásný je vzduch
Krásnější je moře
Co je nejkrásnější
Usměvavé tváře
2. Pevný je stůl
Pevnější je hora
Co je nejpevnější
Ta člověčí víra
3. Pustá je poušť
I nebeské dálky
Co je nejpustější
Žít život bez lásky
4. Mocná je zbraň
Mocnější je právo
Co je nejmocnější
Pravdomluvné slovo
5. Velká je zem
Šplouchá na ní voda
Co je však největší
Ta lidská svoboda

HUTKA, J. Náměšť, www.hutka.cz.

1 PRÁCE S TEXTEM

- a) Co je pro autora textu nejpustější, nejpevnější a nejmocnější?
- b) Co je takové pro tebe?
- c) Vypiš z textu všechna přídavná jména. Ta, která mají stejný kořen, vybarvi stejnou barvou. Kolik skupin se stejným kořenem jsi našel/našla?
- d) Popiš, v čem se liší význam přídavných jmen se stejným kořenem.

Stupňování je proces, kterým se vyjadřuje **větší míra vlastnosti vyjádřené přídavným jménem nebo příslovcem**. V češtině se podle míry vlastnosti **rozlišuje 2. a 3. stupeň**.

	základní tvar	2. stupeň	3. stupeň
přídavná jména	velký	větší	největší
	dobry	lepší	nejlepší
príslovce	rychle	rychleji	nejrychleji
	dobře	lépe	nejlépe

2 a) Napiš 2. stupeň následujících přídavných jmen. Pokud váháš, použij I/P.

bezpečný, mladý, křehký, vratký, vysoký, čistý, klidný, hezký, snadný, ostrý, tupý, suchý

b) Rozděli přídavná jména podle toho, jak druhý stupeň končí.

1. přípona -ější/ejší:
2. přípona -ší:
3. přípona -í (2. stupeň končí na -čí):

2. stupeň přídavných jmen se tvoří příponami **-ější/-ější, -ší a -í**. Všechny **působí měkčení** poslední hlásky kořene: **ostr-ý > ostr-ější, drah-ý > draž-ší, tich-ý > tiš-ší, tenk-ý > tenč-í**. Navíc se u některých přídavných jmen **při stupňování odsouvá přípona -k-**: **krát-ký + -ší > krat-ší, úz-ký + -ší > už-ší**. Nepravidelné tvoření mají přídavná jména **dlouhý > delší, malý > menší, velký > větší, dobrý > lepší, zlý > horší**.

3. stupeň se tvoří předponou **nej-**, která se **přidává k tvaru 2. stupně**.

- 3** Vytvoř 2. stupeň od přídavných jmen v následujících spojeních. Označ ta, která stupňovat nejde vůbec, nebo je výsledný tvar zvláštní.

vábivá vůně	kamenná tvář	světlé vlasy	mokrý hadr	oční vazy
kamenný oltář	krotký levhart	tichá píseň	položený talíř	psí uši
pečicí papír	nakrájená zelenina	senná rýma	černé šaty	ostrá chuť

VÍŠ, ŽE...

Stupňování pomocí příslovce **víc/ více** a **míň/méně** je možné (více působivý, méně působivý), ale **není vhodné** s těmito **příslovci spojovat 2. stupeň přídavných jmen** (× více/méně působivější), protože se stejný význam vyjadřuje nadbytečně dvakrát.

Stupňují se přídavná jména vyjadřující vlastnost a hodnocení (dobrý, mokrý). Naopak přídavná jména vyjadřující vztah k věci, zvířeti nebo činnosti (psí, oční, pečicí) se nestupňují.

- 4** Vytvoř od přídavných jmen v závorkách 2. stupeň a doplň do vět správné tvary. Pokud váháš, použij *I/P*.

Tamta kavárna je na (klidný) _____ místě než tahle. Voda je už (teplý) _____ než před týdnem. Nemohl bys zpívat něco (veselý) _____? Odtud bude (dobrý) _____ výhled. Jeho chleba je vždycky (měkký) _____ a (křupavý) _____ než můj, ale moje sušenky jsou zase vždycky (sladký) _____ a (křehký) _____, než má on. Krajina byla čím dál tím víc (plochý) _____ a (pustý) _____. Vezmi ten (dlouhý) _____ provaz, tenhle by bylo moc krátký. Chceš tu polévku spíš (hustý) _____, nebo (řidký) _____?

Chcete běhat rychleji a dál?

Pokud se chcete v běhu zlepšovat, nestačí jen častěji trénovat, ale bude potřeba upravit i životní styl. Ti nejlepší trenéři se shodují, že je potřeba zdravěji a častěji jíst a spát déle a kvalitněji, než jak jste na to zvyklí. Více než drahé potravinové doplňky, nejnovější boty a nadupané hodinky vám také může pomoci si po každém běhu masírovat nohy nebo všechny svaly. Podle *nike.com*, upraveno

5 PRÁCE S TEXTEM

- a) Máš zkušenosti s tréninkem v nějakém sportu? Co ti pomáhá k lepšímu výkonu? Jaké rady ti dává trenér/ka?

b) Najdi v textu dvě přídavná jména ve 3. stupni.

c) Vypiš z textu aspoň 3 příslovce.

d) Přiřaď z nabídky k tebou vybraným příslovcím vždy to, které vyjadřuje nižší míru stejné vlastnosti.

Nabídka: rychle, daleko, často, zdravě, dlouho, kvalitně, mnoho

e) Pokud některá slova z úkolu **d)** zůstala nepřirazená, najdi k nim v textu do dvojice výrazy, které vyjadřují větší míru dané vlastnosti.

2. stupeň se u příslovcí tvoří příponou -ěji/-ěji (častěji, rychleji). Nejběžnější příslovce tvoří druhý stupeň nepravidelně: dobře – lépe/líp, zle/špatně – hůř/hůře, brzy – dřív/dříve, dlouho – déle, vysoko – výše/výš, málo – méně/míň, mnoho – více/víc atd. 3. stupeň se tvoří pomocí předpony nej- od 2. stupně (nejvýš, nejdřív).

- 6** Doplň do vět třetí stupeň příslovcí v závorce. Pomůže ti případně *I/P*.

Potopí se (hluboko) _____, dojede (daleko) _____. Udělej to (dobře) _____, jak umíš. Snědl toho (málo) _____ ze všech. (Často) _____ chodí na mši do Želiva. (Snadno) _____ to půjde z téhle strany. (Brzo) _____ jdi za ní, pak přijď sem.

Psaní velkých písmen: zeměpisná jména

Pohádkové jižní Čechy

V Jihočeském kraji se budete cítit jako v pohádce. Přivítají vás tu nádherné zámky, třeba Červená Lhota nebo Hluboká nad Vltavou, hrady Rožmberk nebo Zvíkov, či zřícenina Dívčí Kámen. Chystáte-li se navštívit památky Českého Krumlova, zvolte ale raději termín mimo sezónu, bývá tu plno. Pokud máte rádi vodu, zkuste projížďku kánoí po Vltavě, paddleboardy na Lipně nebo jen procházku kolem rybníků v okolí Třeboně. Malebné Slavonice nebo Holašovice vás zase uchvátí historickou architekturou. Ani milovníci přírody v jižních Čechách nepřijdou zkrátka. Při toulkách Šumavou můžete obdivovat klidnou hladinu Černého nebo Čertova jezera nebo objevit prameny Vltavy. Kdo má rád vyhlídky, vystoupá na vrchol Poledníku s vysokou rozhlednou, odkud je vidět daleko do krajiny.

Autorský text

1 PRÁCE S TEXTEM

- Najdi v textu všechna vlastní jména a řekni, co označují (region, obec, horu, řeku atd.)
- Na které místo v jižních Čechách by ses rád/a podíval/a?

2 a) Přepiš následující zeměpisná jména do tabulky.

světadíl	stát	ostrov	region	město/obec	hora nebo pohoří	vodstvo

Japonsko, Alpy, Olomouc, Nové Město pod Smrkem, Vysoké Tatry, Ústí nad Labem, Černé moře, Valašsko, Karlovy Vary, Jižní Amerika, Jižní Afrika, Saudská Arábie, Slovenská republika, Tichý oceán, Bílé Karpaty, Dolní Lhota, Nový Zéland, Havajské ostrovy, Podkrkonoší

- Pozoruj, která slova jsou psána s velkým písmenem a která s malým. Pak doplň výklad níže.
- Doplň do tabulky alespoň jeden další název ke každé kategorii.

Jednoslovné zeměpisné názvy se píšou s _____ písmenem: **Asie, Šumava, Nil, Indie, Oslo.**

Jména měst mají kromě předložek všechna písmena _____: **České Budějovice, Frýdek-Místek, Moravská Třebová, Nové Město nad Metují.**

Bližší určení po předložce se ve jménech měst píše tak, jako by stálo samostatně (**Horka u Staré Paky, Žďár nad Sázavou, Kostelec nad Černými lesy, Rokytnice v Orlických horách**).

V ostatních víceslovných názvech se píše **obecné podstatné** jméno s _____ písmenem, **jméno blíže určující** s _____ písmenem: **Indický oceán, Pyrenejský poloostrov, Zlínský kraj, Žlutá řeka, rybník Svět.**

3 Doplň podle sebe.

Narodil/a jsem se v _____ (město, vesnice) v/na _____ (kraj nebo jiný větší územní celek) v _____ (stát) v _____ (světadíl).

- 4** Zjisti, která přídavná jména jsou součástí oficiálního názvu, a která ne. Podle toho vyber velké nebo malé písmeno.

v/Východní Čechy, s/Severní Amerika, s/Severní Itálie, z/Západní Evropa, j/Jižní Morava, j/Jižní Korea, h/Horní Povltaví, d/Dolní Sasko, z/Zadní Indie

- 5** Vyber správné písmeno.

Stavbou S/suezského P/průplavu, který spojuje S/středozevní a R/rudé M/moře, se cesta z E/evropy do I/indie výrazně zkrátila. Jak dlouho jede autobus z R/rájce-J/jestřebí do B/bystřice P/pod P/pevností? Mezi mladými lidmi je teď oblíbenou destinací T/tenerife, což je největší z K/kanárských O/ostrovů v A/atlantském O/oceánu. Do S/středních Č/čech bych nikdy na dovolenou nejel, nejraději mám Č/české S/středohoří a Č/českomoravskou V/vrchovinu.

Přídavná jména odvozená od zeměpisných jmen se píšou s malým písmenem (Itálie > italský) a odvozují se nejčastěji příponou **-ský**. U jmen zakončených na **-s, -c, -k, -h, -g** a **-ch** přitom dochází k **hláskové změně** ve slovním základu:

s + -ský → **-ský**: Brandýs – brandýský

c + -ský → **-cký**: Kostelec – kostelecký

k + -ský → **-cký**: Jeseník – jesenický (ale Rožmberk – rožmberský)

h/g + -ský → **-žský**: Zbiroh – zbirožský

ch + -ský → **-šský**: Adršpach – adršpašský (ale Čechy – český)

U jmen zakončených na **-sko/-ko** se přípona **-ský** přidává k základu: Japon-sko + ský → japonský;
Řec-ko + ský → řecký

- 6** Přečti si výklad o změnách slovního základu a pak doplň správné tvary.

1. Která (Evropa) _____ hlavní města znáš? Jedl jsi někdy nějaké typické (Španělsko) _____ jídlo? Mezi (Čína) _____ vynálezy patří např. papír a střelný prach. V soutěži opět zazářily (Norsko) _____ lyžařky. Evropané už objevili (Turecko) _____ přírodní památky.

2. Znáš nějaké (Amerika) _____ národní parky? Mezi významné zahrady v naší zemi patří bezesporu (Kroměříž) _____ Květná zahrada a (Litomyšl) _____ Klášterní zahrady. Přijedou i vaši (Praha) _____ přátelé? Máš radši (Liberec) _____, nebo (Vídeň) _____ parky? Pravidelně jezdí na (Písek) _____ trhy. Sejdeme se na (Aš) _____ náměstí. Jedl jsi pravé (Olomouc) _____ syrečky?

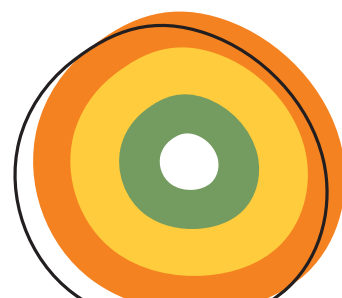
3. Znáš nějaké (Doksy) _____ rodáky? Veřejnosti není přístupný ani (Lipník) _____ klášter. Kachna je nejlepší s (Karlovy Vary) _____ knedlíkem. Budeš se hlásit na (Nymburk) _____ gymnázium? Vědci pozorují gorily v (Kongo) _____ pralese.

- 7** Od místních jmen utvoř přídavné jméno a popiš změny, které se dějí v kořeni slov.

Brno, Blansko, Kladno, Nusle, Ústí, Hostinné, Rožmberk

- 8** Napiš krátký text (8–10 vět) podobný úvodnímu textu o turistických zajímavostech oblasti, kde žiješ. Použij při tom zeměpisná jména i přídavná jména od nich odvozená.

Co už vím

Vím, že zdrojem informací mohou být i naše smysly.

Vím, že informace se dají získávat i konverzací s chatbotem.

Vím, že hoax je falešná poplašná zpráva.

Vím, že informace je potřeba ověřovat.

Vím, že tištěné zdroje jsou většinou ověřené, ale rychle zastarávají, zatímco informace dostupné online jsou sice aktuálnější, ale mohou být nepravdivé.

Vím, že výpisky jsou stručné informace vybrané z určitého zdroje.

Vím, že informace je dobré vypisovat co nejpřesněji a uvádět k nim zdroje.

Vím, že každému vyhovuje jiná forma zaznamenávání informací.

Vím, že přídavná jména a příslovce, která vyjadřují vlastnost nebo hodnocení, se stupňují.

Vím, že jednoslovná zeměpisná pojmenování se píšou s velkým písmenem, jména měst mají kromě předložek všechna písmena velká a v ostatních víceslovných názvech se píše obecné podstatné jméno s malým písmenem a blíže určující jméno s velkým písmenem.

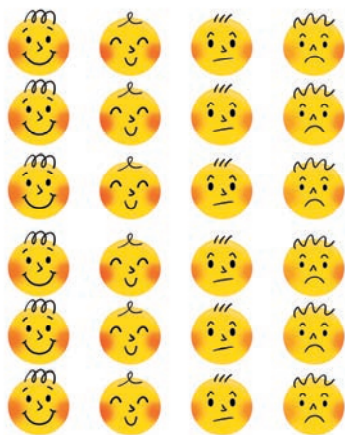
Vím, že pravopis zeměpisných přídavných jmen se řídí tím, zda se jedná o oficiální nebo neoficiální název.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Při hledání informací používám různé typy zdrojů.

Posuzuji důvěryhodnost různých zdrojů.

Umím udělat výpisky z jednoduchého textu i z graficky zpracovaných informací.

Umím vytvořit 2. a 3. stupeň přídavných jmen a příslovčí.

Umím napsat velká a malá písmena v zeměpisných názvech.

Umím vytvořit přídavná jména od zeměpisných názvů.

Více informací o pilotování nové sady
Český jazyk 7 – O stupeň výš
získáte načtením tohoto kódu.

PILOTNÍ VÝTISK.
URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI
S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.